PEDAGOGLARNI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHДА RAQAMLI TEXNALOGIYALARDAN FOYDALANISH

Abdullayeva Nafisa Shavkatovna,
Maktabgacha talim tashkilotlari direktor va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti o‘quv ishlari bo‘yicha prorektori, p.f.d. (DSc), professor
abdullayeva.n.sh@gmail.com

Annotatsiya. Maktabgacha ta’lim tashkiloti pedagoglarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirishда raqamli texnalogiyalardan foydalanish, variativ va invariant dasturlarni yaratish va 231-sonli PQ ijrosini ta’minlash bo‘yicha olib borilayotgan islohatlar mazmuni yoritilgan.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, virtual kasbiy rivojlantirish, variativ, invariant, sifat, sifat nazorati, tahlil, metodik, texnologik.

Abstract. The content of reforms carried out to improve the system of continuous professional development of Educators of the preschool educational organization on the use of digital technologies, the creation of variative and invariant programs and the implementation of PQ No. 231 is covered.

Keywords: preschool education, virtual professional development, variative, invariant, quality, quality control, analysis, methodological, technological.

Maktabgacha ta’lim – ijtimoiy farovonlikning hal qiluvchi omili hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlarni o‘rganish shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha ta‘lim tizimiga sifatili kadrlar tayyorlash muammosi juda murakkab. Ushbu muammoni hal qilmasdan, maktabgacha ta’lim tizimining asosiy maqsadiga, davlatning kadrlar salohiyatini shakllantirishga erishib bo‘lmaydi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-iyundagi PQ-231 son “Maktabgacha va maktab ta‘limi tashkilotlari hodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” qarori qabul qilindi. Qarorga muvofiq maktabgacha va maktab ta‘limi tashkilotlari rahbar, pedagog va mutaxassis kadrlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini samaradorligini ta‘minlash, ularni kasbiy bilim, ko‘nikma va mahoratini muntazam oshirib borish maqsadida bir qancha vazifalar belgilangan. Jumladan:

maktabgacha ta‘lim tashkilotlarining pedagog va mutaxassis kadrlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish bo‘yicha “Virtual kasbiy rivojlantirish” elektron dasturi joriy etish;

maktabgacha va maktab ta‘limi tashkilotlari hodimlarini kasbiy ehtiyoji va malaka toifasidan kelib chiqib tabaqalashgan ta‘lim dasturlari asosida uzluksiz kasbiy rivojlantirishning vertikal tizimi (vazirlik-malaka oshirish muassasasi-ta‘lim tashkiloti) yo‘lga qo‘yish;

maktabgacha va maktab ta‘limi tashkilotlarining hodimlari uchun besh yilda bir marotada ishdan ajralgan holda o‘tkaziladigan malaka oshirish kurslarini joriy qilish kabilar.

Shuningdek, qarorda pedagog va mutaxassis kadrlar uchun – variativ (ixtiyoriy) va invariant (majburiy) modullardan iborat bo‘lgan hamda zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirishga yo‘naltirilgan ta‘lim dasturlari bo‘yicha tashkil etilishi belgilab qo‘yilgan.

Variativlik – ta‘lim tizimining sifatini anglatadi, bu esa o‘quvchilarni ta‘lim dasturlari yoki muayyan turdagi ta‘lim xizmatlarini yaratish va ularga o‘zlarining o‘zgaruvchan ta‘lim ehtiyojlari va imkoniyatlari asosida tanlash imkoniyatini belgilaydi.

Ta‘limning variativligi – O‘zbekistonda zamonaviy ta‘lim tizimi rivojlanishining asosiy tamoyillaridan biridir. Bu esa ta‘limning yuqori darajadagi individuallashtirishni ta‘minlashga qaratilgan.

Maktabgacha ta‘lim tizimida variativlik deganda biz mazmun jihatdan farqlanuvchi o‘quv dasturlari (turli yoshdagi va turli maktabgacha tashkilotlari uchun), ta‘lim usullari, shakllari va ta‘lim texnologiyalarini nazarda tutamiz va ular mavjud dasturlar va texnologiyalardan

avvalambor o‘zining o‘zgaruvchanligi, moslashuvchanligi, integrativligi va individullashtirishga moyligi bilan farqlanadi.

Maktabgacha ta‘lim jarayonining variativligi – maktabgacha ta‘lim maqsadlarini amalga oshirishda ta‘lim jarayonining barcha ishtirokchilarini muvofiqlashgan faoliyati hisoblanadi. Bu jarayon ta‘lim mazmunini tanlashda (ta‘lim standartlari va talablari doirasida), ta‘lim vositalari, usullari va muloqot yo‘llarini umuman olganda maktabgacha ta‘lim mazmuni va jarayonini tanlashda namoyon bo‘ladi.

Maktabgacha ta‘lim-tarbiyaga variativlik yondashuvini tadbiq qilishning pedagogik shart-sharoitlari ta‘lim-tarbiyani takomillashtirish va tinglovchilarni malaka oshirish jarayonida rivojlanish samaradorligini oshirish bilan bog‘liqdir, xususan:

tinglovchilar bilan muloqotni o‘zgartirish, ya‘ni avtoritar tarzda ta‘sir o‘tkazishdan har bir tinglovchining shaxsiy identifikatsiyasi, ishonchni o‘rnatish, o‘qituvchi bilan va tinglovchilar o‘rtasidagi sheriklik munosabatlariga yo‘naltirilgan muloqotga o‘tish imkoniyatlarini yaratish;

o‘quv dasturlari shakli va mazmunini o‘zgartirish, ularni tinglovchini rivojlantirishga yo‘naltirish, o‘quv mazmunini differensiyalash va individuallashirishga qaratish;

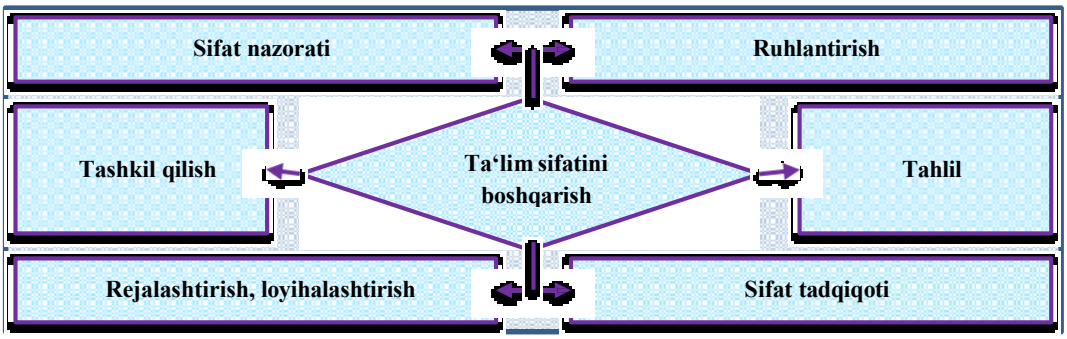
tinglovchilarni malaka oshirish jarayonida kattalar adabiyotining eng yaxshi namunalari bilan qurollantirish, umuminsoniy qadriyatlarga e‘tibor berish orqali ularning dunyoqarashini kengaytirish;

tinglovchilarning mustaqil istagi va xohishlariga mos ravishda faoliyat va ijodini ta‘minlash, tinglovchilar faoliyatining turi va shaklini tanlash – hamkasblari bilan birgalikda yoki individual bo‘lish uchun, guruh xonasida obyektiv muhitni tashkil qilish.

Variativlik – bu maktabgacha ta‘lim tizimi sifat ko‘rsatkichidir. U maktabgacha ta‘lim tizimi iste‘molchilarining (ota-onalar, bolalar) maktabgacha ta‘limga bo‘lgan ehtiyojlari va imkoniyatlari asosida ularga tanlov asosida ta‘lim dasturlari variantlari va alohida ta‘lim xizmatlari turlarini taqdim etish xususiyati bilan xarakterlanadi. Yuqorida ko‘rsatilib o‘tgan fikr va mulohazalar zamon tendensiyalar sifatida e‘tiroz etilayotgan variativlik yondashuvni metodologik, didaktik, metodik va texnologik jihatlarini mavjud maktabgacha ta‘lim tizimiga tadbiq etilishini samarali yo‘l sifatida qaraladi.

Maktabgacha ta‘lim tizimida variativlik deganda biz mazmun jihatdan farqlanuvchi o‘quv dasturlari (turli toifadagi mutaxassislar uchun), ta‘lim usullari, shakllari va ta‘lim texnologiyalarini nazarda tutamiz va ular mavjud dasturlar va texnologiyalar avvalambor o‘zining o‘zgaruvchanligi, moslashuvchanligi, integrativligi va individullashtirishga moyligi bilan farqlanadi.

A.G.Asmolov o‘zining ishlarida variativ ta‘limning metodologik jihatlarini ochib bergan [34]. Bunda variativ ta‘lim shaxsni rivojlantirishga keng imkoniyatlarni beruvchi vosita sifati qaralib unda nafaqat tarkib jihatidan turli hildagi foydalanilayotgan o‘zgaruvchan dasturlar (umumta‘lim, chuqurlashtirilgan, kengaytirilgan bosqichlar), balki, usuli, shakli va texnologiyasi bilan farqlanadigan dasturlar ham tushuniladi. Shuning uchun, ta‘limning o‘zgaruvchanligi tinglovchi, uning imkoniyatlari, ehtiyojlarini inobatga olgan holda, tinglovchining shaxsiga qaratilgan ta‘lim shakli hisoblanadi.

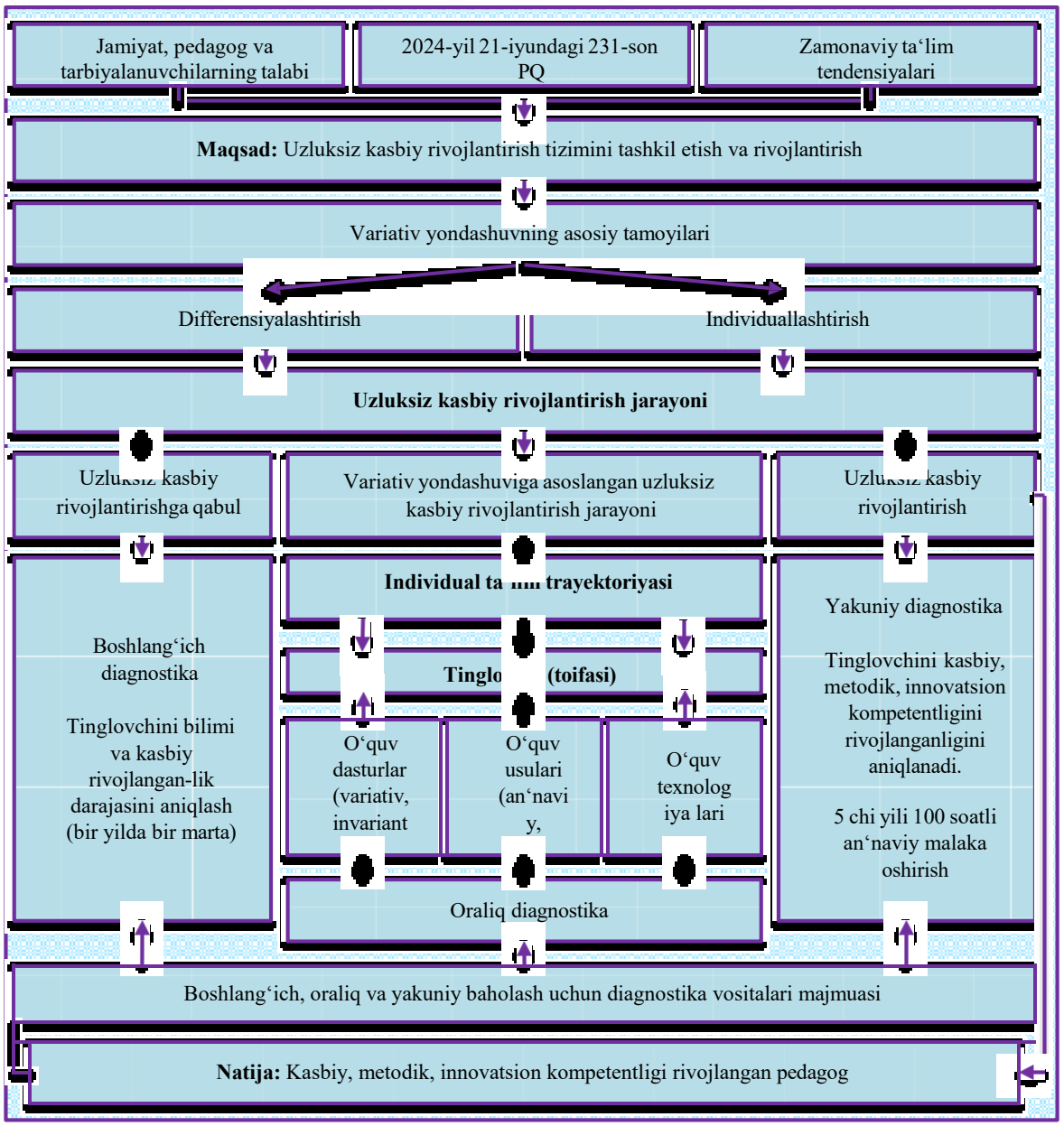
2-rasm. Ta‘lim sifatini boshqarishning tarkibiy qismlari:

Ta‘lim sifatini boshqarish uchun quyidagilar zarur:

1. Sifatni boshqarish va o‘lchash vositalari.
2. Maxsus bo‘limlarni o‘z ichiga olgan nazorat tizimi.

3. Boshqarish motivlari.
4. Boshqarish mexanizmlari.
5. Sifatni boshqarish natijalarini ishlatishning maqsad va shartlari. Mana shularni ham jadval qilish kerak, chiroyli chiqardi.

Shunday qilib, variativ ta‘lim jarayoni deganda – ta‘lim maqsadlarini amalga oshirishda qatnashchilar faoliyatining ta‘lim jarayonida o‘zaro hamkorliklari, tadbiq qilinayotgan tanlov sharoitlarining tarkibi (davlat standartlari doirasida), faoliyat va muloqotning vosita va usullari, shaxsning maqsadga bo‘lgan ahamiyatli munosabati, ta‘lim jarayoni va tarkibi tushuniladi.

3-rasm. Maktabgacha ta’lim tashkilotlari pedagoglarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish modeli

Bugungi kunda maktabgacha ta‘lim tashkiloti pedagoglarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish bo‘yicha tizimli ishlar amalga oshirilmoqda. 2025-yildan boshlab maktabgacha ta‘lim tashkiloti pedagog hodimlari 5 yilda bir marotada 100 soat an‘naviy ishdan ajralgan holda va 72 soat onlayn har yili “Virtual kasbiy rivojlantirish” elektron dasturi orqali uzluksiz ravishda o‘z kasbiy bilimlarini oshirib boradigan mexanizm ishlab chiqilmoqda. Bunda an‘naviy ishdan ajralgan holda 100 soat malaka oshirish uchun 3 blokdan iborat variativ o‘quv reja va dasturlari ishlab chiqilmoqda. Umumkasbiy blok invariant modullardan iborat bo‘ladi. Bunda maktabgacha ta‘lim tizimiga taalluqli meyoriy huquqiy hujjatlarni mazmun-mohiyati va

amalda qo‘llanilishi bo‘yicha ma‘lumotlar beriladi. Maxsus blokda pedagogning toifasi (metodist, tarbiyachi, psixolog, defektolog, musiqa rahbari), malaka talablarida belgilangan vazifalari va kasbiy rivojlanishdagi extiyojiga asoslangan variativ modullar shakllantiriladi.

“Virtual kasbiy rivojlantirish” elektron dasturi joriy etish orqali har yili 72 soatga mo‘ljallangan o‘quv reja asosida o‘quv dasturlari ishlab chiqiladi. Dasturda berilgan mavzular bo‘yicha kontentlar, taqdimotlar, ma‘ruza matnlari joylashtiriladi. Kurs yakunida tinglovchilarni kasbiy, metodik va innovatsion kompetentligini aniqlash maqsadida test savollari beriladi va muvaffaqiyatli o‘tgan tinglovchilar kelasi yil o‘tiladigan uzluksiz kasbiy rivojlantirish bosqichiga o‘tkazilishi rejalashtirilmoqda.

Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki, uzviy kasbiy rivojlantirish tizimini maktabgacha ta‘lim tizimiga tatbiq etish orqali pedagog hodimlarning o‘z ustida mustaqil ishlashiga, har yili elektron dastur orqali bilimlarini boyitib borish, rivojlangan xorijiy davlatlarni ilg‘or tajribalarini o‘rganishga va amaliyotda qo‘llashga va media kompetentligini oshirib borishga imkoniyat yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 21-iyundagi PQ-231 “Maktabgacha va maktab ta‘limi tashkilotlari hodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tapdbirlar to‘g‘risida” qarori // Lex.uz

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi PQ-4312-son “O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta‘lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida” qarori // Lex.uz

3. N.SH.Abdullayeva Maktabgacha ta‘limni variativ yondashuv asosida takomillashtirish. Dissertatsiya PhD. Toshkent 2020.

4. A.G.Asmolov Психология XXI века и рождения вариативного образовательного пространство в России // Новое время и новая дидактика Москва: 2001 г.

5. Abdullayeva N.SH. Maktabgacha ta‘limga variativ yondashuv- maktabgacha ta‘lim tizimi sifat ko‘rsatkichidir // Xalq ta‘limi ilmiy-metodik jurnal.–Toshkent, 2018.–№3.–B.89-95.